

**ВАСИЛЬ ПАВЛОВИЧ ПІШАК: НАУКОВА СПАДЩИНА,
ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ І ВНЕСОК У РОЗВИТОК
БУКОВИНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
(ДО 85-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)**

Галина НАВЧУК, Ігор НАВЧУК, Діана СОБКО,
Надія ОБРЕВКО,

Буковинський державний медичний університет,
Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича,
navchuk.galina@bsmu.edu.ua, Navchuk.igor@bsmu.edu.ua,
Yufaaa2371@gmail.com, nadin.obrevko.med@bsmu.edu.ua

**VASYL PAVLOVYCH PISHAK: SCIENTIFIC HERITAGE,
PEDAGOGICAL SKILLS AND CONTRIBUTION
TO THE DEVELOPMENT OF THE BUKOVYN STATE
MEDICAL UNIVERSITY
(TO THE 85TH ANNIVERSARY OF HIS BIRTH)
Halyna NAVCHUK, Ihor NAVCHUK, Diana SOBKO, Nadiya
OBREVKO**

Bukovinian State Medical University,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
ORCID ID: 0000-0002-1358-7619; RESEARCHER ID: S-61-40-2016;
ORCID ID: 0000-0002-5461-3924; RESEARCHER ID: L-4808-2017;
ORCID ID: 0000-0002-0579-4984.

Navchuk Halyna, Navchuk Ihor, Sobko Diana, Obrevko Nadiya. Vasyl Pavlovych Pishak: scientific heritage, pedagogical skills and contribution to the development of the Bukovina State Medical University (to the 85th anniversary of his birth). Relevance of the topic. The problem of historical understanding of the contribution of individual figures to the development of medical education in Ukraine is of important scientific and practical importance, as it allows us to understand the mechanisms of formation of scientific schools and educational strategies. The purpose of the article is to carry out a comprehensive analysis of the contribution of Vasyl Pavlovych Pishak to the development of medical science and education in Bukovina, to clarify the role of his scientific activity, pedagogical skills and organizational activities in the formation of the modern face of the BSMU as a leading medical institution in Ukraine. Material. Literary sources about the life and work of V. P. Pishak. **Research methods.** Descriptive, historical, analysis and synthesis. The **novelty** lies in the fact that all data, primarily dates and figures, are verified. **Research results.** The article highlights the main aspects of the scientific, pedagogical and organizational activities of V. P. Pishak; the available data is rethought, clarified and supplemented; his contribution to the formation of academic culture and scientific schools, the creation and development of departments and laboratories, and the training of personnel at the Bukovina State Medical University is analyzed; the influence of this outstanding figure on the development of regional and national medical education and science at the end of the 20th century – the beginning of the 21st century, etc. is clarified. **Conclusion.** The scientific heritage of V. P. Pishak and his contribution to the development of the Bukovina State Medical University, medicine and medical education in the region are significant. This outstanding figure, skillfully combining active scientific activity with pedagogical skill and organizational work, is deservedly inscribed in golden letters in the history of Alma Mater. **Prospects for further research.** The study of the activities of this extraordinary personality, whose life and professional career are marked by significant scientific achievements and active pedagogical practice, will allow us to recreate his systemic influence on medical education in the region, assess the formation of educational and scientific structures of the university, and clarify the influence of the social context on these processes.

Keywords: Vasyl Pishak, medical education, history of medicine, scientific school, Bukovinian State Medical University.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Питання ролі персоналій у розвитку регіональної й національної медичної науки й освіти завжди було і є важливим дослідницьким напрямом. Особливо актуальним сьогодні є вивчення внеску конкретних особистостей, які формували і науковий, й освітній ландшафти та стали символами професійної самовідданості. Однією з них є Василь Павлович Пішаак – український учений-морфолог, фундатор наукової школи, доктор медичних наук (1985 р.), професор (1987 р.), заслужений працівник народної освіти України (1992 р.), академік Академії наук вищої школи України (1993 р.), академік Академії

наук оригінальних ідей України (1994 р.), академік Української академії наук (1995 р.), заслужений діяч науки й техніки України (1997 р.), член-кореспондент Академії педагогічних наук України (2003 р.), лауреат премій імені О. О. Богомольця НАН України (2003 р.), Ю. Федьковича та О. Поповича, державної премії України в галузі науки і техніки (2007 р.), а також ректор, який упродовж багатьох років (1993-2010 рр.) очолював Буковинський державний медичний університет (БДМУ – нині, тоді – Чернівецький медичний інститут (ЧМІ), потім – Буковинську державну академію (БДМА)).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Василеві Павловичу Пішаку як одній із ключових

постатей в історії розвитку БДМУ присвячена велика кількість різних за жанром та обсягом праць, як-от: книги, нариси, статті в наукових, науково-популярних і публіцистичних виданнях (монографіях, енциклопедіях, журналах і газетах), альбоми, бібліографічні покажчики тощо.¹²³ До цього переліку потрібно додати літературу, присвячену історії вишу. Перші розвідки такого типу зосереджені здебільшого на загальних тенденціях розвитку університету й історії кафедр.⁴⁵ Роль персоналій під впливом яких формувались наукові школи та клінічні бази, у них проаналізовано фрагментарно й невичерпно. Варто зазначити, що бібліографічні покажчики, які виходять щоп'ять років, містять відомості не лише про доробок корифеїв науки, а й спогади-відгуки про них, про їх родинні зв'язки та соціально-культурне оточення.⁶

Найновіші дослідження, що видані авторськими колективами за редакцією Т. М. Бойчука, І. В. Геруша, А. А. Мойсея, Р. Є. Булика, В. Ф. Мислицького, В. І. Білоуса та інших з нагоди ювілейних дат альма-матер, ґрунтовні, деталізовані, базуються на даних архівів, комплексні й різнопланові водночас.⁷⁸⁹¹⁰¹¹¹²¹³

Цікавими й захопливими є статті-інтерв'ю журналістів Ж. О. Одинської та Ю. С. Гусара, які

розкривають людські якості та багатогранність натури ювіляра.¹⁴¹⁵¹⁶ Однак вважаємо, що попри велику кількість робіт чергова публікація про діяльність Василя Павловича (з нагоди 85-річчя) як людини, яка творила історію БДМУ та примножувала його славу, буде виявом великої шани до неї, допоможе переосмислити наявні дані, уточнити й доповнити їх, а також дозволить краще відтворити тогочасну історію розвитку БДМУ й медицини Буковини, зрозуміти механізми формування наукових шкіл і освітніх стратегій у соціальному контексті.

Новизна полягає в тому, що всі дані, зокрема дати й цифри, верифіковано.

Мета статті – здійснити комплексний аналіз наукової активності, педагогічної майстерності й організаційної діяльності Василя Павловича Пішака, з'ясувати його роль у формуванні сучасного обличчя БДМУ як провідного медичного закладу України, а також у розвитку медичної науки й освіти Буковини.

Матеріал. Літературні джерела про життя й діяльність В. П. Пішака.

Методи дослідження. Описовий, історичний, аналізу й синтезу.

Результати дослідження. Василь Павлович Пішак як визначний учений-генетик – постать не локального,

¹ Pishak V. P., Kolomoiets M. Yu., Sydoruk I. Y., Zorii N. I., Akhtemiichuk T. Yu., Kardash V. E., Cheban V. I., Suliatytskyi T. V. *Bukovynska derzhavna medychna akademiia: stanovlennia, zdobutky, perspektyvy rozvytku* [Bukovyna State Medical Academy: establishment, achievements, development prospects], za redaktsiieiu prof. Pishaka V. P. Chernivtsi: BDMA, 2004, P. 18-19, 73-81 [in Ukrainian].

² *Profesory Bukovynskoho derzhavnoho medychnoho universytetu (1944-2009): dovidnyk* [To the professor of the Bukovina State Medical University (1944-2009): handbook], uporiad.: V. P. Pishak, Yu. T. Akhtemiichuk, O. I. Ivashchuk. Chernivtsi, 2009, 174 p. [in Ukrainian].

³ *Vypusknkykiv slavetnykh imena. Knyha pro vypusknkykiv Bukovynskoho derzhavnoho medychnoho universytetu* [Graduates of famous names. Book for graduates of the Bukovina State Medical University], T. M. Boichuk, V. F. Myslytskyi, V. T. Bachynskyi, V. V. Bilookyi, O. I. Ivashchuk, O. F. Kulyk, S. S. Tkachuk, M. D. Liutyk. Chernivtsi: Misto, 2014, P. 45-46 [in Ukrainian].

⁴ Pishak V. P., Krutsiak V. M., Kokoshchuk H. I., Sokol A. M., Diakova T. Ye. *Storinky istorii Chernivetskoho medychnoho instytutu (prysviachena 50-richchiiu)* [Pages of the history of Chernivtsi Medical Institute (dedicated to the 50th anniversary)], Chernivtsi, 1994, P. 3-7, 26-27 [in Ukrainian].

⁵ Kobylianskyi S. D., Pishak V. P., Drobnis B. Ya. *Istoriia medytsyny Bukovyny. Tsyfry i fakty* [History of Bukovina medicine. Figures and facts], Chernivtsi: Medakademiia, 1999, P. 194-195 [in Ukrainian].

⁶ Pishak V. P. *35 rokiv naukovoi, pedahohichnoi, hromadskoi diialnosti* [35 years of scientific, pedagogical, and public activity], ukladachi: T. M. Boichuk, I. Y. Sydoruk, N. V. Chernovska. Chernivtsi: Medyk, 2000, 124 p. [in Ukrainian].

⁷ Bulyk R. Ye., Chernovska N. V. Zakharchuk O. I., Stepanchuk V. V., Kryvchanska M. I. *Pishak Vasyl Pavlovykh. 70 rokiv vid dnia narodzhennia, 45 rokiv naukovoi pedahohichnoi ta hromadskoi diialnosti (do 70-littia vid dnia narodzhennia)* [Pishak Vasyl Pavlovykh. 70 years since his birth, 45 years of scientific, pedagogical and public activity (until his 70th birthday)], Chernivtsi: Meduniversytet, 2010, P. 3-24 [in Ukrainian].

⁸ *Bukovynskiy derzhavnyi medychnyi universytet. Istoriia i sohodennia (do 70-richchia)* [Bukovynskiy state medical university. Pistory and present (to the 70s)], T. M. Boichuk, I. V. Herush, V. V. Bilookyi, H. I. Khodorovskyi, T. V. Suliatytskyi, V. F. Myslytskyi, V. M. Khodorovskyi, O. I. Ivashchuk, O. I. Fediv, Chernivtsi: BDMU, 2014, P. 5-18, 108-110, 178-236 [in Ukrainian].

⁹ Boichuk T. M., Bilous V. I. *Vid Kyieva do Bukovyny prostiahsia istorychnyi shliakh Bukovynskoho derzhavnoho medychnoho universytetu (do 85-richchia vid Dnia zasnuvannia)* [From Kyiv to Bukovyna, the historical path of the Bukovyna State Medical University (to the 85th anniversary of the Foundation Day)], T. M. Boichuk, V. I. Bilous. Chernivtsi: BDMU, 2016, P. 72, 138-148 [in Ukrainian].

¹⁰ *Bukovynskiy derzhavnyi medychnyi universytet. Pamiat kriz roky: fotoalbom [do 75-richchia zasnuvannia]* [Bukovynskiy state medical university. Memory of the years: photo album], ukladachi: T. M. Boichuk, I. V. Herush, N. I. Zorii, A. A. Moisei, A. O. Zhukovska, O. Y. Vivsiannyk, Chernivtsi: Druk Art, 2019, P. 62-66, 130-134 [in Ukrainian].

¹¹ Boichuk T. M., Moisei A. A. *Pershi 30 rokiv diialnosti Charnivetskoho derzhavnoho medychnoho instytutu (1944-1974 rr.)* [The first 30 years of the Charnivets State Medical Institute's activity (1944-1974)], Chernivtsi: BDMU, 2019, P. 5-11 [in Ukrainian].

¹² *Bukovynskiy derzhavnyi medychnyi universytet: Istorychnyi narys [z nahody 75-richchia]* [Bukovyna State Medical University: Historical sketch [to the 75th century]], Chernivtsi: BDMU, 2019, 104 p. [in Ukrainian].

¹³ Herush I. V., Moisei A. A. *Rozvytok Chernivetskoho derzhavnoho medychnoho instytutu (1975-1997 rr.) ta Bukovynskoi derzhavnoi medychnoi akademii (1997-2005 rr.)* [Development of the Chernivtsi State Medical Institute (1975-1997) and the Bukovyna State Medical Academy (1997-2005)], I. V. Herush, A. A. Moisei, Chernivtsi: BDMU, 2024, P. 16-20, 90-109, 227-233, 441-442 [in Ukrainian].

¹⁴ Odynska Zh. O. *Vasyl PISHAK: Viddav medytsyni ponad piv stolittia* [Vasyl PISHAK: He gave more than half a century to medicine], Na zhytievyykh vertykaliakh. III chastyna, Chernivtsi: Bukrek, 2014, P. 91-97 [in Ukrainian].

¹⁵ Husar Yu. S. «Pochesnyi chernivchanyn (pro Vasylia Pishaka)» [Honorable Resident of Chernivtsi (about Vasyl Pishak)], Yu. S. Husar, *Bukovynske viche*, 2016, 3 lystopada (№ 41), P. 3 [in Ukrainian].

¹⁶ Husar Yu. S. *Pochesnyi Hromadianyn Chernivtsiv: doktor medychnykh nauk Vasyl Pishak* [Honored Citizen of Chernivtsi: Doctor of Medical Sciences Vasyl Pishak], Yu. S. Husar *Kvit Bukovyny. 100 zustrichei: literaturni portrety, narysy, ese, retsenzii*, Chernivtsi: Misto, 2024, P. 180-182 [in Ukrainian].

а національного масштабу. Його професійна діяльність стала важливою віхою в історії як БДМУ, так і медичної науки й освіти України.

У життєписі вихідця із Сокирянщини (народився видатний учений 3 листопада 1940 року в селі Селище) зазначено, що він ще з дитинства вирізнявся допитливістю, цілеспрямованістю і глибоким інтересом до природи.¹⁷ Дворічним хлопчиком залишився напівсиротою, оскільки батько загинув у Другій світовій війні. Його раннє захоплення ботанікою, зоологією й анатомією стало доленосним. Так, після закінчення сільської семирічки продовжив навчання в м. Бричани (Молдова), а вже 14-річному віці вступив до Чернівецького медичного училища, обравши шлях служіння людям, і в 1957 році здобув кваліфікацію фельдшера.

У 1960 році В. П. Пішак стає студентом лікувального факультету Чернівецького медичного інституту – закладу, з яким назавжди пов'яже своє життя. Під час навчання активно займається наукою, бере участь у студентських конференціях у Києві, Вінниці, Дніпропетровську й Донецьку. Ретельна підготовка щоразу забезпечувала успіх: його неординарні, чітко аргументовані доповіді відзначають нагородами, а він сам поступово набуває репутації одного з найбільш перспективних молодих дослідників. Завдяки аналітичним здібностям і пошуковому хисту в 1966 році, після завершення навчання, залишається на кафедрі медичної біології та генетики, де послідовно обіймає посади асистента (1966 р.), старшого викладача, доцента (1972 р.) та завідувача (1974–2014 рр.). У 1995 році очолюваний ним структурний підрозділ стає опорним для однопрофільних кафедр вищих медичних навчальних закладів України.^{18,19,20}

У 1971 році молодий дослідник захищає кандидатську дисертацію на тему «Вміст натрію, калію, кальцію, магнію, заліза і хлоридів у біологічних середовищах при хронічному гепатиті і цирозі печінки». Саме в цій роботі закладено ключові принципи, які Василь Павлович ніколи не порушував і які сформував його стиль як ученого й педагога: точність експерименту та зв'язок морфологічного з функціональним (міждисциплінарність), чітке розуміння логіки біологічних процесів і глибоке почуття етичної відповідальності в науці. Уміння бачити світ у мікроструктурі клітини і бачити людину за шифром формул стануть його педагогічною й науковою візитівкою.^{21,22}

У 1974 році завершує навчання на вечірньому відділенні біологічного факультету Чернівецького

державного університету імені Юрія Федьковича, здобувши ще одну вищу освіту – біологічну. Такий крок свідчив і про багатогранність інтересів тодішнього молодого науковця, і про глибоке розуміння єдності медицини та природничих наук, і про готовність навчатися доти, допоки є потреба пізнавати.

У 1985 році Василь Павлович захищає докторську дисертацію на тему «Функціональні зв'язки епіфіза і нирок у хребетних», що стала новаторською в українській нейроендокринології та хронобіології, а також науковою програмою на роки вперед. Саме він відкрив взаємодію між епіфізом і екскреторною системою, дослідив вплив циркадних (циркадианних) ритмів, мелатоніну та біологічного часу на функціонування органів і систем.

Після захисту докторської дисертації розпочався надзвичайно продуктивний період. Було створено наукову школу, яка поєднувала:

- морфологію (гістологію, цитологію, ембріологію);
- фізіологію й біохімію;
- паразитологію, медичну генетику, молекулярну біологію.

Шлях Василя Павловича як фундатора наукової школи хронобіології є прикладом глибокого, системного й водночас інноваційного мислення. Звідси і міждисциплінарність його наукових досліджень, у процесі здійснення яких він поєднував методи мікроскопії, морфометрії, імуногістохімії, експериментальної біології, що робило їх комплексними та новаторськими. Глибше бачити він учив і студентів: за гістологічним препаратом – процес, за біохімічним аналізом – механізм, за пацієнтом – людину. Підсумком його багаторічної праці з вивчення ролі шишкоподібної залози (епіфізу) у функціонуванні органів у хребетних і механізмів біологічного часу стала велика наукова спадщина, як-от:

- понад 1000 статей;
- понад 150 монографій, підручників і навчальних посібників;
- понад 100 деклараційних патентів України (авторських свідоцтв) на винаходи та корисну модель;
- 7 докторських і 22 кандидатські дисертації, захищених під його керівництвом.

З-поміж величезного наукового доробку найбільш відомими є такі монографії, видані одноосібно та у співавторстві (за редакцією вченого): «Шишкоподібне тіло: морфологія» (1996 р., 156 с.), «Шишкоподібне тіло: біохімія» (1996 р., 173 с.), «Шишкоподібне тіло і хроноритми імунної системи» (співавтори: Захарчук О. І., Пішак О. В.; 1997 р., 270 с.),

¹⁷ Obrevko N. O., Navchuk H. V. «Vasyl Pavlovych Pishak: naukova spadshchyna, pedahohichna maistemist ta vklad u rozvytok Bukovynskoho derzhavnoho medychnoho universytetu» [Vasyl Pavlovych Pishak: scientific heritage, pedagogical master's degree and contribution to the development of the Bukovyna State Medical University], *Materialy Kh Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii studentiv i molodykh uchennykh «Vektory diialnosti studentskoho samovriadvannia v systemi vyshchoi osvity»*, Chernivtsi, 2025, P. 180-181 [in Ukrainian].

¹⁸ Pishak V. P. *35 rokov naukovi...», op. cit., P. 6.*

¹⁹ *Vypusknykiv slavetykh imena...», op. cit., P. 45.*

²⁰ Bulyk R. *Ye. ta in. Pishak Vasyl Pavlovych. 70 rokov vid dnia narodzhennia ...», op. cit., P. 4.*

²¹ Odynska Zh. O. *Vasyl PISHAK: Viddav medytsyni ponad piv stolittia...», op. cit., P. 91-97.*

²² Husar Yu. S. «Pochesnyi chernivchanyn (pro Vasyliya Pishaka)» [Honored Citizen of Chernivtsi (About Vasyl Pishak)], *Bukovynske viche*, 2016, 3 lystopada (№ 41), P. 3 [in Ukrainian].

«Клінічна анатомія шишкоподібного тіла» (1995 р. і 2000 р., 160 с.), «Порівняльно-патофізіологічні аспекти енергозабезпечення судинної стінки» (співавтори: Биць Ю. В., Агаман О. В.; 1999 р., 330 с.), «Шишкоподібне тіло в нижчих хребетних» (2002 р., 126 с.), «Шишкоподібне тіло і біохімічні основи адаптації» (2003 р., 151 с.) «Патофізіологія місячних хроноритмів функцій нирок» (співавтори: Роговий Ю. О., Степанчук В. В.; 2006, 148 с.), «Шишкоподібна залоза і хроноритми функцій нирок. Вплив стресу та солей важких металів» (співавтори: Булик Р. Є., Висоцька В. Г.; 2008 р., 404 с.) й ін. Підручники, навчальні посібники й практикуми, словники-довідники, що видані авторськими колективами за редакцією В. П. Пішака, допомагають студентам вищих медичних закладів освіти України ґрунтовно опанувати медичну біологію, паразитологію й основи генетики, як-от: «Клінічна паразитологія» (співавтори: Бойчук Т. М., Бажора Ю. І.; 2003 р., 344 с.), «Паразитарні хвороби в дітей» (співавтори: Бажора Ю. І., Волосовець О. П., Булик Р. Є.; 2007 р., 452 с.), «Спадкові синдроми з основами фенотипової діагностики» (співавтори: Мислицький В. Ф., Ткачук С. С.; 2010 р., 608 с.). «Медична біологія, паразитологія та генетика» (співавтор: Захарчук О. І.; 20012 р., 628 с.) тощо. А базовий підручник «Медична біологія» (співавтори: Бажора Ю. І. (співредактор) і Брагін Ш. Б.; 2004 р., 656 с.) удостоєний у 2007 році Державної премії України в галузі науки і техніки.^{23,24,25}

Послідовники Василя Павловича вважають, що школа, яку він створив, живе й дотепер, адже її представники сьогодні очолюють кафедри, пишуть сучасні підручники, керують науковими темами. Йдеться не лише про академічну культуру десятків учнів, які стали професорами й доцентами, а насамперед про аналітичний стиль мислення, професійну й моральну відповідальність сотень чи навіть тисяч лікарів.

За словами інтерв'юєрів Жанни Одинської та Юхима Гусара, що ґрунтуються на відгуках випускників, В. П. Пішак був непересічним і як педагог, секрет феноменального успіху якого полягав у вмінні контактувати зі студентами, поєднувати викладання з наукою, робити навчальний процес живим, глибоким і, як наслідок, ефективним. Він не просто передавав знання, а насамперед активізував клінічне мислення, пробуджував у здобувачів освіти дослідницький (науковий) інстинкт, підтримував атмосферу глибокої інтелектуальної зацікавленості. Його лекції завжди були чітко структуровані, насичені фактами та влучними прикладами. Живе метафоричне мовлення тільки допомагало пояснити те, що інші вважали непояснюваним. Наприклад, епіфіз учений порівнював із «маяком біологічного часу», про клітину говорив як

про «першу філософію організму», а про кров – як про «річку пам'яті всього тіла». Особливо цікаво тлумачив складні питання, які вимагали міждисциплінарного підходу, наприклад: як біологія переходить у медицину, як генетика визначає поведінку клітини, як морфологія пов'язана з філософією життя. Тому під час лекцій панувала тиша, оскільки студенти не просто уважно слухали – вони мислили, аналізували, запитували, дискутували. Безумовно, такий оригінальний підхід до трактування матеріалу й результатів наукових досліджень позитивно вплинув на професійну траєкторію багатьох майбутніх медичних фахівців.^{26,27,28}

Основні педагогічні принципи, яким керувався Вчитель від Бога під час лекцій, практичних занять, консультацій, бесід і перевірки робіт, полягали в тому, щоб не тільки дати студентові знання, а насамперед навчити його критично аналізувати їх, не боятися ставити під сумнів загальноприйнятні висновки та самостійно формулювати гіпотези, бо саме в сумніві народжується пошук. Не випадково багато його студентів згодом стали кандидатами й докторами наук, очолили кафедри, представляли українську морфологічну школу за кордоном.

Отже, педагогічна філософія В. П. Пішака включала:

- інтегровані міждисциплінарні підходи (біологія як основа медицини);
- проблемно-орієнтоване навчання (кейси, клінічні завдання, дискусії);
- залучення студентів до самостійної роботи, аналітики, мікроскопічних досліджень.

Вищеперелічені підходи до формування фахівців передбачають їх широке залучення до роботи в студентських наукових гуртках. На думку вченого-віртуоза, тільки під час експериментальних спроб і живого спілкування з однодумцями виникає творче натхнення та зароджується науковий пошук, що неможливо в тиші бібліотечних залів і кафедральних кабінетів. З його ініціативи в 2000 р. засновано єдиний на той час в Україні студентський науковий медичний журнал «Хист», розпочала свою роботу громадська організація «Асоціація молодих медиків Буковини», діяльність якої спрямована на популяризацію медичних знань серед населення краю, патріотичне виховання та професійну орієнтацію молоді.²⁹

Як відомо, окрім завідування кафедрою (1974-2014 рр.), В. П. Пішак у 1973-1977 рр. обіймав посаду заступника декана лікувального факультету, у 1981-1985 рр. – декана педіатричного факультету, а в 1985-1993 рр. – декана лікувального факультету. А за часів його ректорства (1993-2010 рр.) Чернівецький медичний інститут набув у 1997 р. статусу Буковинської державної медичної академії, а в 2005 р. – Буковинського державного медичного університету. У цей період у БДМУ реалізовано низку суттєвих структурних

²³ *Khto ye khto na Bukovyni* [Who's who in Bukovina], avtor-uporiadnyk, dyzain V. V. Bolhov, Kyiv, 2006, P. 138 [in Ukrainian].

²⁴ Bulyk R. Ye. ta in. Pishak Vasyl Pavlovych. 70 rokiv vid dnia narodzhennia..., op. cit., P. 6-7.

²⁵ Herush I. V., Moisei A. A. *Rozvytok Chernivetskoho...*, op. cit., P. 229.

²⁶ Odynska Zh. O. *Vasyl PISHAK* ..., op. cit., P. 91-97.

²⁷ Husar Yu. S. *Pochesnyi chernivchanyn (pro Vasylia Pishaka)*..., op. cit., P. 3.

²⁸ Husar Yu. S. *Pochesnyi Hromadianyn Chernivtsiv: doktor medychnykh nauk Vasyl Pishak*..., op. cit., P. 180-182.

²⁹ Pishak V. P. *35 rokiv naukovoi* ..., op. cit., P. 8.

перетворень, модернізовано матеріально-технічну базу, покращено методичне забезпечення навчального процесу, розширено напрями підготовки фахівців. У зв'язку з потребою нового підходу до формування особистості майбутнього медичного фахівця з 01 січня 2000 року запроваджено посаду проректора з гуманітарної освіти та виховання, а 24 січня цього ж року створено координаційну раду з гуманітарної освіти та виховання. Вперше в Україні на базі нашого ЗВО втілено систему ступеневої освіти, яка включала медичний ліцей (створений за його ініціативою у 1995 р.), медичні училища (Чернівецьке, Новоселицьке й Вашківцецьке), університет. Було відкрито клінічну ординатуру, аспірантуру, магістратуру; відновлено роботу кафедри патологічної фізіології, топографічної анатомії та оперативної хірургії; створено й реорганізовано низку кафедр (анестезіології, реаніматології та урології; дитячої хірургії; догляду за хворими та вищої медсестринської освіти; кардіології та функціональної діагностики; медицини катастроф і військової медицини; клінічної імунології, алергології та ендокринології; онкології, променевої діагностики та променевої терапії; психології та соціології; реабілітації, ЛФК, фізичного виховання і здоров'я; сімейної медицини; суспільних наук та українознавства; фармації). Також було створено нові факультети (1994 р. – бакалаврів з відділенням молодших і фармацевтичних фахівців, у 2003 р. – післядипломної освіти, у 2004 р. – фармацевтичний, 2008 р. – стоматологічний), відновлено навчання за спеціальністю «Педіатрія» та започатковано навчання за спеціальностями «Медична психологія», «Стоматологія», «Клінічна фармація», «Фармація», «Сестринська справа», «Лабораторна діагностика». У 1999 році було створено підготовче відділення для іноземних громадян, яких готували для вступу ще з 1997 року на підготовчому відділенні для вітчизняних студентів, а їх перший набір відбувся в 1994 році. У 2004 році створено медико-психологічний центр як навчально-консультативний та методичний підрозділ БДМА, який з 2012 року виконує функції соціально-психологічної служби БДМУ. Відкрито спеціалізовані вчені ради для захисту дисертації за спеціальностями «Педіатрія», «Хірургія», «Патологічна фізіологія». Головою останньої та членом спеціалізованої вченої ради при Чернівецькому національному університеті імені Ю. Федьковича був В. П. Пішак.³⁰³¹

Намагання забезпечити наукову публічність очолюваному закладу та перетворити його на відкритий простір для обміну новими ідеями є черговим проявом системної мудрості нашого керівника, з ініціативи якого започатковано такі наукові журнали:

- «Буковинський медичний вісник» (фаховий, 1997 р.);

- «Клінічна та експериментальна патологія» (2002 р., фаховий з 14 жовтня 2009 р.);

- «Клінічна анатомія та оперативна хірургія» (2002 р., фаховий з 14 жовтня 2009 р.).

Ці видання не лише закріпили статус нашого вишу як наукового центру завдяки публікаціям досвідчених науковців, а й стали майданчиками для молодих дослідників, праці яких друкувалися вперше. Василь Павлович, як головний редактор, сам ретельно вичитував кожен статтю, перевіряв матеріал на достовірність, відповідність етичним нормам і не пропускав жодного недоліку, що й забезпечило часописам гарну репутацію. Окрім цього, він був членом редколегії / редакційної ради часописів інших ЗВО («Експериментальна та клінічна фізіологія і біохімія», «Фізіологічний журнал», «Acta medica leopolitensia»).³²³³

Звісно, публікації результатів наукових досліджень у фахових журналах передувала їх апробація на конференціях (регіональних, всеукраїнських і міжнародних). Тому в університеті щорічно відбувалась наукова конференція професорсько-викладацького складу. На його базі проведено I Всеукраїнський з'їзд молодших медичних і фармацевтичних спеціалістів України (13-17 вересня 1999 року), Конгрес Світової Федерації Українських Лікарських Товариств (26-28 серпня 2004 року), I Національний конгрес «Розвиток медсестринської справи в Україні» (23-25 жовтня 2007 року) і низку міжнародних конференцій, симпозіумів, форумів та інших з'їздів, що свідчить про визнання вишу як провідного закладу медичної науки і освіти України, знаного і за кордоном.³⁴³⁵³⁶³⁷

Адміністративно-господарська робота теж була належно організована, підтвердженням чого є такі факти: відремонтовано студентські гуртожитки, навчальні корпуси, відкрито нові й обладнано старі читальні зали, виділено й відремонтовано приміщення для новоствореного редакційно-видавничого відділу (1998 р.), відреставровано історико-медичний музей університету (1993 р.), відновлено спортивно-оздоровчий табір «Здоров'я» у с. Репужинці (1998-1999 рр.), проведено капітальний ремонт палацу «Академічний» (1999 р. – грудень 2001 р.), який став центром естетичного виховання та самодіяльного мистецтва студентів і викладачів БДМУ. І тепер на його базі проводяться різні заходи, працюють народний ансамбль пісні й танцю «Трембіта», народний аматорський театр і низка аматорських студій.³⁸

Варто зазначити, що в той час, коли Василя Павловича Пішака призначено ректором Чернівецького державного медичного інституту (1993 р.) країна

³⁰ Pishak V. P. та in. *Bukovynska derzhavna medychna akademiia ...*, op. cit., P. 18-19.

³¹ Bulyk R. Ye. та in. *Pishak Vasyl Pavlovych. 70 rokiv vid dnia narodzhennia...*, op. cit., P. 9-10.

³² *Khto ye khto na Bukovyni ...*, op. cit., P. 138.

³³ *Vypusknykiv slavetnykh imena ...*, op. cit., P. 45.

³⁴ Pishak V. P. та in. *Bukovynska derzhavna medychna akademiia ...*, op. cit., P. 19.

³⁵ *Khto ye khto na Bukovyni ...*, op. cit., P. 139.

³⁶ Bulyk R. Ye. та in. *Pishak Vasyl Pavlovych. 70 rokiv vid dnia narodzhennia ...*, op. cit., P. 10.

³⁷ *Vypusknykiv slavetnykh imena ...*, op. cit., P. 46.

³⁸ Herush I. V., Moisei A. A. *Rozvytok Chernivetskoho...*, op. cit., P. 16.

лише починала формувати власну систему вищої освіти, а медична наука переживала складні трансформації. Саме в цьому історичному контексті він здійснював реформування вишу, що стало зразком стратегічного академічного менеджменту. У ті роки БДМУ не просто змінив назву, а набув душу завдяки вмінню мудрого очільника комунікувати зі співробітниками та студентами, слухати й чути їх, робити правильні висновки, приймати вольові рішення. Налагоджуючи співпрацю адміністрації з колективом і здобувачами освіти, він часто бував на кафедрах, у лабораторіях, у гуртожитках. А розуміючи роль студентського самоврядування у формуванні відповідальності, лідерських якостей і активної громадянської позиції в майбутніх медичних фахівців, розширив повноваження цього органу управління: залучив здобувачів освіти до участі в ухваленні рішень (членство у вчених рада), у культурно-освітніх проєктах, у представленні нашого ЗВО на міжнародному рівні тощо. Важко переоцінити його внесок у розвиток академічної культури та підтримку студентських ініціатив. Саме тоді було створено першу студентську газету «Гіппократик» (2001 р.), яка виходила один раз на два місяці тиражем 1000 примірників. З-поміж низки постійних рубрик найбільш популярною була «Інтерв'ю з видатними викладачами-науковцями університету». Отож ректорство В. П. Пішака – це не лише організаційна епоха, а й етична культура, яка залишилася з нами.^{39,40}

Стратегічний підхід до управління сприяв встановленню, розвитку та зміцненню міжнародної співпраці із закордонними навчальними закладами, науково-дослідними установами й громадськими організаціями, а також зростанню академічної мобільності здобувачів освіти та професорсько-викладацького складу. Звичайно, над цим працював спеціально створений у 2003 році відділ міжнародних зв'язків. Однак Василь Павлович своєю активною науковою присутністю на міжнародній арені сприяв формуванню й закріпленню іміджу університету та його інтеграції у світовий освітньо-науковий простір. Упродовж багатьох років видатний учений був учасником (доповідачем) і співорганізатором престижних міжнародних форумів, симпозіумів і конгресів. Так, у Будапешті, Вашингтоні, Варшаві, Відні, Клагенфурті й Ташкенті він виступав не лише як морфолог чи хронобіолог, а як представник української академічної школи, що має гідне місце на глобальній мапі. Тому цього корифея науки, шанованого і в БДМУ, і в академічному середовищі України, і в міжнародних колах, можна вважати послом української науки у світі, творцем контактів, ініціатором діалогу, представником держави у найкращому сенсі цього слова.⁴¹

Особливо знаковими стали візити до:

- США – з питань обміну досвідом в університетських клініках і наукових центрах;

- Індії – для налагодження партнерських програм з медичними школами;

- Австрії та Польщі – для укладення угод про академічну мобільність, спільні дослідження, участь у грантах.

В. П. Пішак також активно займався громадською діяльністю, бо розумів відповідальність інтелектуалів за все, що відбувається у суспільстві. Він був депутатом Чернівецької міської та обласної рад, де займався питаннями охорони здоров'я, медичної освіти, підтримки молодих спеціалістів. Його позиція завжди була аргументованою й виваженою. У межах співпраці з МОЗ України працював у експертних рада, атестаційних комісіях, методичних об'єднаннях.

Визнанням значущості доробку й різносторонньої діяльності В. П. Пішака є, окрім перелічених на початку статті, такі почесні титули й відзнаки:

- орден «Знак пошани» (1986 р.);
- знак «Відмінник охорони здоров'я» (1992 р.);
- титул «Почесний громадянин Чернівців» (2000 р.);

- ордени «За заслуги» III (2000 р.) та II (2006 р.) ступенів;

- медаль «Незалежність України» (за результатами міжнародного рейтингу «Золота Фортуна», 2001 р.);

- Подяка Чернівецького міського голови за вагомий внесок щодо оновлення та реставрації культурного комплексу палацу «Академічний» (2001 р.);

- почесна відзнака «Медицина Буковини» Чернівецької обласної державної адміністрації (2002 р.);

- Подяка Президента України за вагомий внесок у розвиток медичної галузі (2005 р.);

- почесна відзнака «Буковина» Чернівецької обласної державної адміністрації (2009 р.);

- відзнака «За бездоганну службу» Буковинського державного медичного університету (2019 р.);

- звання «Почесний професор Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського» та «Почесний професор Буковинського державного медичного університету» (2022 р.).

- почесна відзнака «За заслуги перед Буковиною» Чернівецької обласної ради (з нагоди 80-річчя БДМУ, жовтень 2024 р.);

- почесна відзнака (медаль) «Вдячна Буковина» Чернівецької обласної військової адміністрації та Чернівецької обласної ради (за багаторічну сумлінну працю, значний особистий внесок у розвиток медичної освіти і науки, підготовку медичних кадрів, високий професіоналізм; з нагоди 85-річчя від дня народження, 03 листопада 2025 р.).^{42,43}

Саме тому Василя Павловича вважають живою легендою, людиною-епохою, а його ім'я включено до альманаху «Золота книга української еліти» (2001 р.) і книги «Хто є хто на Буковині» (2006 р.).

³⁹ Herush I. V., Moisei A. A. *Rozvytok Chernivetskoho...*, op. cit., P. 94-109.

⁴⁰ *Bukovynskiy derzhavnyi medychnyi universytet...*, op. cit., P. 212-215.

⁴¹ *Ibidem*, P. 181-182.

⁴² *Khto ye khto na Bukovyni...*, op. cit., P. 138-139.

⁴³ *Yypusknykiv slavetnykh imena...*, op. cit., P. 46.

Висновок. Опрацьований матеріал дає підстави стверджувати, що наукова спадщина Василя Павловича Пішака та його внесок у розвиток Буковинського державного медичного університету, медицини й медичної освіти регіону є значущими. Ця видатна постать цілком заслужено золотими літерами вписана в історію Alma mater, оскільки стала однією з ключових фігур у його розвитку, вміло поєднавши активну наукову діяльність із педагогічною майстерністю й організаційною роботою.

Перспективи подальших досліджень. Вивчення діяльності цієї непересічної особистості, життя і професійна кар'єра якої відзначені вагомими науковими досягненнями й активною педагогічною практикою, дозволить відтворити його системний вплив на медичну освіту регіону, оцінити формування навчальних і наукових структур університету та з'ясувати вплив на ці процеси соціального контексту.

Навчук Галина – кандидат філологічних наук, доцент кафедри суспільних наук та українознавства Буковинського державного медичного університету; авторка і співавторка близько 180 праць наукового, навчально-методичного та публіцистичного характеру, з-поміж яких: 1 монографія, 7 розділів до 4 колективних монографій, 3 параграфи до базового (національного) підручника з української мови за професійним спрямуванням, 10 навчально-методичних посібників (5 з них – із грифом МОН та МОЗ України), 2 відгуки на автореферати кандидатських дисертацій тощо. Коло наукових інтересів: синтаксис сучасної української мови, українознавство, лінгвокраєзнавство, проблеми впорядкування української медичної термінології, культура мовлення медичного працівника, національно-мовне виховання у ЗВО.

Navchuk Halyna – Candidate of Philology, Associate Professor of Department of Social Sciences and Ukrainian Studies of Bukovinian State Medical University; she is the author of about 180 scientific, educational and critical publications, including 1 monograph, 6 chapters to 3 collective monographs, 3 paragraphs to the national textbook of the Ukrainian language in a professional direction, 10 teaching and methodical manuals (5 of them – with the seal of the Ministry of Health and the Ministry of Health of Ukraine), 2 reviews of abstracts of candidate's theses, etc. Scientific interests: syntax of the modern Ukrainian language, Ukrainian studies, linguistic regional studies, problems of organizing Ukrainian medical terminology, speech culture of a medical worker, national language education in higher education institutions.

Навчук Ігор – кандидат медичних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я Буковинського державного медичного університету; автор і співавтор понад 170 публікацій наукового та навчально-методичного характеру, з-поміж яких: 3 – у журналах, що індексуються в наукометричних базах Scopus та Web of Science, 1 монографія, 5 навчально-методичних посібників, 5 навчальні посібники, 3 методичні рекомендації, 1 патент на корисну модель, 1 інформаційний лист. Коло наукових інтересів: соціальна медицина, профілактика неепідемічних хвороб, громадське здоров'я, організація охорони здоров'я.

Navchuk Ihor – Candidate of Medical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Social Medicine and Health Care Organization of Bukovyna State Medical University; author and co-author of more than 170 scientific and educational and methodological publications, including: 3 in journals indexed in the scientometric databases Scopus and Web of Science, 1 monograph, 5 educational and methodological manuals, 5 training manuals, 3 methodological recommendations, 1 utility model patent, 1 information sheet. Scientific interests: social medicine, prevention of non-epidemic diseases, public health, health care organization.

Собко Діана – доктор філософії, асистент кафедри фізичної реабілітації, ерготерапії та домедичної допомоги Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича; авторка і співавторка близько 70 наукових праць, з-поміж яких статті та тези у вітчизняних та закордонних журналах. Коло наукових інтересів: артеріальна гіпертензія, остеоартрит, якість життя, фізична та реабілітаційна медицина.

Sobko Diana – PhD, assistant of the department of physical rehabilitation, occupational therapy and pre-medical care of the Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University; author and co-author of about 65 scientific works, including: articles and theses in domestic and foreign journals. Scientific interests: arterial hypertension, osteoarthritis, quality of life, physical and rehabilitation medicine.

Обревко Надія – студентка 6-ї групи II курсу медичного факультету Буковинського державного медичного університету.

Obrevko Nadiya – is a student of the 6th group of the 2nd year of the Medical Faculty of the Bukovinian State Medical University.

Received: 25.11.2025

Advance Access Published: December, 2025

© H. Navchuk, I. Navchuk, D. Sobko, N. Obrevko, 2025